nebuvo žinoma. Grindinys klotas iš netašytų lauko akmenų. 35 cm gylyje nuo grindinio paviršiaus atidengta senesnė kelio danga. Senoji danga primena iki dabar parke išlikusias kelio dangas – 2–4 cm skersmens akmenukų papilą, kurie susigulėję primena smulkių akmenėlių grindinį.

Vienintelis ieškotas su dvaru nesusijęs objektas – spėjama palaidojimo vieta parko teritorijoje. Apie parko teritorijoje esantį senkapį ar maro kapus yra išlikusios tiktai sakytinės žinios. Jas surinko etnografė E. Ravickienė (E. Ravickienė, Apžvalginė ekskursija Plungės parke, *Plungė*, 1996 10 01, nr. 77 (223), p. 4). Žvalgomiesiems tyrinėjimams pasirinkta viena iš liudininkų nurodomų vietų – pusapvalė kalvelė netoli Žaliojo tvenkinio kranto ŠV kampo. Čia iškasta viena 10 m^2 perkasa. Palaidojimų nerasta, nustatyta, kad kalvelė suformuota dirbtinai, kasant ir valant parko tvenkinius.

The Plungė manor house

Located on a 58 ha plot on the right bank of the river Babrungas in the N part of the town of Plungė, the Oginskis family manor and park are an object from the late 19th – early 20th century but they have been greatly forgotten so that in locating the sites of former structures it is necessary use georadar and archaeological investigation methods. 6 suspected building sites (a total area 1831 m^2) was surveyed using the geophysical method and on the basis of the geophysical, historical, and visual information, a total area of 87 m^2 was excavated. 4 buildings of the manor complex were located: the pheasantry, the small greenhouse, the music hall, and the greenhouse. Excavations were also conducted at the site of the watermill and a knoll with a suspected old grave.

Birutė Lisauskaitė

Abromiškių dvaro sodyba

2007 m. spalio mėnesį buvo vykdomi archeologiniai žvalgomieji tyrimai Abromiškių dvaro sodybos (G311K) (Elektrėnų sav.) reprezentacinėje dalyje. Abromiškių dvaras, kaip nurodo kai kurie leidiniai (L. Januškevičius, *Lietuvos parkai*, Kaunas, 2004. p. 38), 1571 m. priklausęs kažkokiam Abrahamui Poniatovskiui. Iš šio asmens vardo esą kildinamas ir dvaro pavadinimas, vėliau davęs pavadinimą kaimui. Kad ir kaip buvo, tačiau jau statant pirmąjį dvarą buvo tinkamai įvertintos gamtinės sąlygos, t. y. pasirinkta aukščiausia vieta pelkingoje teritorijoje. XVI a. pabaigoje dvaras jau priklausęs Bichovcų giminei (Акты о копныхъ судахъ, *Акты издаваемые Виленскою Археографическогою Комисиею*, Вильно, 1891, т. XVIII, с. 82). Kiek vėlesniame Antano ir Kazimiero Narbutų testamente, rašytame 1694 m. (*MAB RS*, f. 124, b. 33), nurodoma, kad jie palieka Ausieniškes, Mijaugonis, Musninkus, Raižius, Volkovą, Miraučyzną bei Abromiškes savo paveldėtojams. Ir galiausiai dar du dokumentai, susijęs su priešpaskutiniais savininkais, – de Raesais. Tai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Tribunolo aktų išrašai (A. L. Zoštauto kolekcija) (*MAB RS,* f. 273, b. 3503. l. 2–3). Šiuose išrašuose jau yra minima obligacija, kurią Žaslių seniūnas Eberardas Kazimieras Bokumas davęs Karpiui, t. y. Onos Karpytės de Raes tėvui. Kiek vėliau vieno de Raeso palikuonių Kazimiero de Raeso santuokoje su Konstancija Oraniete gimė duktė Rachelė ir sūnus Vilhelmas, buvęs Trakų pavieto maršalka. Duktė Rachelė (1782–1855), dailininkė ir dekoratorė, 1799 m. ištekėjo už Mykolo Juozapo Riomerio (1778–

1853), Vilniaus burmistro bei masonų ložės „Uolusis lietuvis“ magistro, didžiosios ložės „Tobuloji vienybė“ pirmininko, Šubravcų draugijos nario ir Vilniaus gubernijos bajorų maršalkos, Daugirdiškių, Antazavės, Dembinės ir kitų dvarų bei namo Vilniuje savininko. O ši sąjunga davė Lietuvai ne tik sūnų – dailininką Edvardą Joną Riomerį (1806–1878), tapusį pirmuoju iš visos plejados garsių Riomerių giminės tapytojų, bet taip pat ir anūką Alfredą Riomerį, vieną garsiausių XIX a. Lietuvos dailininkų. Būtent Rachelės ir Mykolo Riomerio vestuvės 1799 m. įvyko Abromiškių dvare. O jų palaikai su kitais giminės atstovais ilsisi pačių statytoje ir dekoruotoje Trakų parapinės bažnyčios Riomerių koplyčioje-mauzoliejuje.

Tikslių žinių apie Abromiškių dvaro sodybą, statybas ar kita iš to laikotarpio nerasta, tačiau galima spėti, kad de Raesui priklausęs dvaras galėjęs būti daugiau kaip stiprus ūkinis vienetas, o ne kaip prabangi rezidencija.

XIX a. viduryje pasikeitė Abromiškių dvaro savininkai. Dar 1840 m. Abromiškių dvaras kartu su kitomis žemėmis buvo atiduotas Vilhelmo de Raeso dukros Kazimieros Kolovratos de Raes, kurią vedė Pranciškus Steponas Juozas Pliateris iš Pliaterių Šateikių linijos, kraičiui. Kazimieros ir Pranciškaus Pliaterių šeima gyveno Šateikių dvare (dabar Plungės r.). Tuo tarpu Abromiškių dvaras galėjo būti prižiūrimas ūkvedžio. Atrodo, kad šiuo laikotarpiu didesnės apimties statybos ar parko kūrimo darbai nevyko. Juo labiau, kad ir pats Pranciškus Pliateris mirė 1867 m. 1880 m. pirmagimis Pranciškaus ir Kazimieros Pliaterių sūnus Vilhelmas Vilniuje vedė Feliciją Mariją Soltan. Jie greičiausiai ir apsigyveno Abromiškėse. Tai patvirtintų jų pirmagimių sūnų – Jono, gimusio ir mirusio 1882 m. birželio 25 d., bei Bogdano, gimusio 1883 m. birželio 17 d. ir mirusio 1884 m. sausio 27 d., nurodyta gimimo ir mirties vieta – Abromiškės.

1893 m. mirus Vilhelmo motinai Kazimierai, t. y. oficialiai nuo 1894 m. balandžio 11 d., sūnui paveldėjimo teise atiteko visas jos turėtas turtas. Tad tikėtina, kad būtent tada jis ėmėsi Abromiškių dvaro sodybos atnaujinimo ir pertvarkymo darbų, paveiktas, kaip ir daugelis to laiko kilmingųjų, kultūrinių tradicijų ir tendencijų, kurių viena – romantizmas, paveikęs ne tik architektūrą, bet ir visą to laikotarpio kultūrą. Vėliau, paveiktas civilizacijos raidos ir pramoninio perversmo, įgavęs naują istorizmo arba eklektikos stilių.

XIX a. pabaiga tapo pertvarkymo ir statybos etapu Abromiškių dvaro sodybos architektūrinėje raidoje, kurio liekanos, po 1989–1990 m. atliktų darbų ir netinkamos vėlesnių savininkų priežiūros dar dabar tebestovi dvaro parko teritorijoje.

2007 m. vykdytų archeologinių žvalgomųjų tyrimų Abromiškių dvaro sodybos reprezentacinėje dalyje metu buvo iškasta 30 žvalgomųjų šurfų, kurių bendras plotas 50,5 m^2. Dvaro sodybos teritorijoje išlikusio kultūrinio sluoksnio su dvaro egzistavimo laikotarpio radiniais nerasta. Tačiau rastos architektūrinės bei statybos detalės, turinčios archeologinę, istorinę, architektūrinę ir kultūrinę vertę. Nustatyti trys dvaro sodybos kūrimo etapai.

Pirmasis etapas – XVI a. antra pusė – XVII a. vidurys. Šiam etapui priklauso archeologinių šurfų 1, 2, 3, 5, 8 ir 16 vietose rastų renesansinių mūrų fragmentai. Daryti platesnius apibendrinimus arba atkurti pagal tokios mažos apimties archeologinių tyrimų medžiagą tada buvusio rūmų pastato planą negalima. Tačiau pastatas 7, tyrimų metu rastas Didžiojo tvenkinio R gale, buvęs 6,7x7 m dydžio ir grei-

čiausiai naudotas kaip vartai į reprezentacinę dvaro dalį su sargo gyvenamosiomis patalpomis, turėtų būti priskirtas šiam dvaro sodybos statybos etapui.

Antrasis etapas – XIX a. pirma pusė. Tai dvaro rūmų centrinės dalies rekonstrukcijos ir ūkio pastatų statybos etapas. Šio laikotarpio architektūrinės detalės fiksuotos šurfuose 4, 7, 9, 11, 26, 28, 29, 30. Statybai naudotų raudonų plytų dydžiai yra artimi matams, patvirtintiems carinės Rusijos, ir kurių po 1831 m. sukilimo pareikalavo laikytis Vilniaus statybų komisija. Būtent šiuo laikotarpiu buvo suformuota dvaro sodyba. Šalia rekonstruotų ir perplanuotų dvaro rūmų buvo pastatyta oranžerija, oficina, tarnų namas, greičiausiai ir kiti pastatai, pvz., kalvė ar arklidės Landuko ežero pakrantėje.

Trečiasis etapas – XIX a. antra pusė. Tai rūmų atnaujinimo bei mūrinių fligelių statybos etapas. Šurfuose 25 ir 22 buvo rastas šio laikotarpio tako akmeninis grindinys ir lieto cemento laiptai. Deja, šis etapas greičiausiai nebuvo pabaigtas ne tik dėl pasikeitusių krašto politinių ir ekonominių sąlygų, bet ir dėl dvaro savininko Vilhelmo Pliaterio mirties 1911 m.

1989–1990 m. vadinamosios dvaro rūmų rekonstrukcijos ar restauracijos metu centrinė dvaro rūmų dalis buvo visiškai sunaikinta be išsamių architektūrinių tyrimų bei matavimų. Tikėtina, kad tuo metu buvo nugriautas būtent XIX a. pirmos pusės pastatas su nedideliais XIX a. pabaigos pakeitimais. Būtent šio laikotarpio planą ir buvo siekiama nustatyti archeologinių tyrimų metu. Paaiškėjo, kad dešiniosios medinių rūmų pusės pamatų mūras yra mažiau nukentėjęs negu kairiosios. Neaišku dėl kokios priežasties kairiojoje rūmų pusėje sienų pamatai buvo išardyti net tose vietose, kur nėra rūsių, be to, pakeistas gruntas, t. y. pripilta frakcionuoto žvyro ar smėlio. XIX a. vidurio ar XIX a. pabaigos mūro fragmentai fiksuoti tik šurfuose 7 ir 9.

Oranžerija yra 34,5x5 m dydžio pastatas, kurio didžioji dalis greičiausiai buvusi su stikline P siena ir, matyt, stogu. 11,5 m ilgio jos V galas greičiausiai buvęs mūrytas iš raudonų plytų. Būtent ši dalis galėjo būti naudojama jautriems augalams saugoti žiemos metu arba jame gyveno pats sodininkas. Tokio plano su viena mūro siena šlaite įrengtos oranžerijos yra buvę XVIII–XIX a. Panemunės dvaro sodyboje prie Gardino. Oranžerijos pastatas buvo pastatytas kiek vėliau negu oficina. Šie abu šalia stovintys pastatai nebuvo tarpusavyje sujungti mūro siena, tačiau kaip oranžerijos R siena buvo panaudotas aukštas oficinos V sienos pamatas.

Oficina yra 28,2 m ilgio ir 10,5 m pločio medinis pastatas su kelių metrų aukščio P ir V sienos pamatais bei 80 cm aukščio bei 0,7–1 m pločio Š sienos akmens mūro pamatu. Šiuo metu ant pastato PR kampo tebestovi buvęs Abromiškių kaimo parduotuvės pastatas, likusi dalis yra užasfaltuota ir užpilta dideliu kiekiu stiklo duženų bei medicininių šiukšlių. Prie oficinos ŠV kampo yra prišlietas oranžerijos ŠR kampas, tačiau jie tarpusavyje jokiu statybiniu būdu nesurišti.

Tarnų namas tvenkinio 2 V krante yra pastatytas ant durpių sluoksnio, labai drėgnoje vietoje, ant 45 cm aukščio akmens mūro pamato. Pastatas 28,2 m ilgio, tačiau jo plotis abiejuose galuose skiriasi: P gale – apie 6,7 m, Š gale – apie 8,2 m.

Akmenimis grįsto keliuko, vedusio prie Lunduko (dabar Abromiškių) ežero pakrantėje stovėjusių arklidžių, kairėje pusėje yra buvusi ledainė. Ledainės pastatas sovietiniu laikotar-

piu buvo panaudotas kalvei, o sudegęs – sąvartynui. Sąvartynas likviduotas mechanizuotai. Kartu sunaikintos ir visos architektūrinės ir archeologinės vertybės.

Dvaro parko planas suformuotas greičiausiai dar XIX a. pirmoje pusėje, tačiau dabartinį vaizdą jis, matyt, įgavo irgi tik XIX a. pabaigoje. Nors, atrodo, kad ir jo įrengimo darbai iki galo nebuvo baigti. Archeologinių tyrimų metu iškastuose šurfuose parko teritorijoje, deja, nepavyko rasti bent kokių nors aiškesnių duomenų apie takų įrengimą. Šurfe 23 fiksuotas tik spėjamas tako plotis – apie 2,2 m. Tačiau jų įrengimui nebuvo naudotos kokios nors specialios medžiagos. Takai buvo gruntiniai. Šurfe 17 buvo rastos 70 cm pločio ir 45 cm gylio kanalėlio, buvusio tarp Didžiojo tvenkinio ir tvenkinio 3, liekanos. Kanalėlio šlaitai nesutvirtinti, nuožulnūs.

Archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu buvo bandyta nustatyti ir mažosios architektūros statinių vietas. Šurfas 21 buvo iškastas V parterio pakraštyje, spėjamoje statinio vietoje. Šioje vietoje buvusį keturkampį žemės sampilą iš visų pusių ribojo seni parko medžiai. Iškasus šurfą paaiškėjo, kad tai greičiausiai eilinio sunaikinto (sudeginto) medinio pastatėlio vieta. Šurfo teritorijoje buvo rasti medžio anglies gabaliukai ir buitinių šiukšlių, kurios kaip ir iš buvusios ledainės greičiausiai buvo išsemtos mechanizuotai. Dėl tokių mechanizuotų darbų reljefe yra pasilikęs keturkampis žemės sampilas. Šurfo 24 teritorijoje, šalia kairiojo dvaro rūmų fligelio, Didžiojo tvenkinio PV pakraštyje, deja, irgi buvo rastos tik medicininių šiukšlių ir akmens anglies šlako liekanos.

Archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu prie dvaro rūmų supiltame grunte ir tarp statybinių šiukšlių surinkti besimėtę atsitiktiniai buitinės keramikos radiniai (koklių fragmentai). Jie trijų skirtingai ornamentuotų rūšių, galėtų praversti atkuriant dvaro rūmų interjerus. Tokie kokliai datuojami XIX a. Dėl menotyrinės medžiagos stokos sunku išskirti tikslesnę jų chronologiją, tačiau nekyla abejonių, kad iš tokių koklių mūrytos krosnys ar židiniai yra stovėję nuo XIX a. pirmos pusės iki pat Abromiškių dvaro sodybos rūmų sunaikinimo 1989–1990 m.

The Abromiškis manor house

In 2007 a field evaluation was conducted in a representative part of the Abromiškis manor house (Elektrėnai municipality). During it, 30 test pits (a total area of 50.5 m^2) were excavated. The manor has been known since the 16th century but the remains that survive today were built in the late 19th century. 3 stages in the creation of the manor house were established based on the structural ceramics: the second half of the 16th – mid-17th century, the first half of the 19th century, and the second half of the 19th century. 19th-century stove tile sherds were the most common type of find.

Dalius Ribokas

Žvalgomieji Anykščių dvarvietės tyrimai

2007 m. gegužės mėnesį UKM vykdė žvalgomuosius tyrimus Anykščių dvarvietės (Anykščių miestas) PV dalyje. Elektros kabelių trasų vietose buvo iškasta dešimt 40 cm pločio perkasų, kuriomis ištirtas bendras 49,6 m^2 plotas.

Perkasos 1–5 (bendras ilgis – 62 m, plotas – 24,8 m^2) buvo iškastos palei lauko kelią, nuo J. Biliūno gatvės iki Anykščių regioninio